

Nr 116.

Godkänd av första kammaren den 13 maj 1916.

Godkänd av andra kammaren den 13 maj 1916.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot tjurars utsläppande på allmänt bete.

(Jordbruksutskottets utlåtande nr 43.)

Till Konungen.

I en inom riksdagen väckt motion har hemställts, att riksdagen tacktes i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t behagade utfärda förbud mot tjurars utsläppande på allmänt bete.

Till stöd härför har anförts följande:

»Sedan flera år tillbaka ha så väl staten som hushållningssällskapen utgivit stora summor för att förbättra nötkreatursraserna inom landet. Emellertid motverkas det arbete, som så väl härigenom som av enskilda

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 14 saml. 45 häft. (Nr 116.)

utövas i samma syfte i hög grad därav, att det är tillåtet att å allmänna beten utsläppa tjurar av vad ras som helst.

För vid statens avelscentra uppställda tjurar är föreskrivet, att de skola synnerligen noggrant skötas hemma i ladugård eller i stängd hage för sig. Medlemmar i s. k. tjurföreningar få förbinda sig att icke utsläppa tjur å allmänt bete. Om emellertid tjurar tillhörande dessa kategorier utsläppas på allmänt bete, så vore det, vad rasen beträffar, av mindre skada, än då sämre tjurar utsläppas, om ock korsning av ej önskat slag skulle kunna uppstå. Om däremot tjurar av dåliga raser utsläppas, kunna dessa, förutom andra olägenheter, som jag strax skall komma till, medföra, att kor tillhörande bättre raser bliva betäckta av dåliga tjurar och rasen sålunda försämrade.

Förutom detta medför tjurars utsläppande på allmänt bete flera andra olägenheter: Lantbrukaren får sina kor betäckta, utan att han vet om det, och det är han naturligtvis ej nöjd med, ty en god lantbrukare vill veta, när hans kor blivit betäckta. Kor, som kalvat, kunna bliva betäckta alldeles för tidigt, vilket kan medföra olägenheter av flera slag; kvigor, som äro alldeles för unga, kunna bliva betäckta, vilket vållar unga mödrar och svag avkomma. Ja, för mig har uppgivits, att kvigor blivit så förstörda, att de måst nedslaktas. Därjämte tillkommer, att lösa tjurar ofta bliva ilska, och många olycksfall torde sannolikt årligen inträffa genom att folk blivit stängade av ilska tjurar.»

Riksdagen vill till en början erinra därom, att det av motionären påyrkade förbudet mot tjurars utsläppande på allmänt bete jämväl tidigare, ehuru i annan ordning, varit föremål för prövning. I skrivelse till Eders Kungl. Maj:t den 7 oktober 1906 hemställde nämligen Norrbottens läns hushållningssällskap, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder, att det, till förebyggande av avel med underhålligt tjurmaterial, måtte bliva genom lag förbudet att utan samtliga kreatursägares medgivande släppa tjurar på bete å samfälliga betesmarker.

I motiveringen till denna hemställan anförde hushållningssällskapet följande:

»För nötboskapsavelns upphjälpande har under det senaste decenniet inom vårt land bedrivits ett synnerligen energiskt och framgångsrikt arbete, för vilket såväl staten som de olika hushållningssällskapen fått vidkännas synnerligen stora uppgifningar. Så uppgick den sammanlagda kostnaden för de med statsmedel understödda nötboskapspremieringarna år

1904 — det sista, från vilket uppgifter varit hushållningssällskapet tillgängliga — till icke mindre än 244,237: 43 kronor; och för de så kallade kontrollföreningarna, som först under de sista åren börjat att i någon större utsträckning bildas, uppgingo kostnaderna under samma år till 41,223: 33 kronor. Under de två sista åren hava dessa utgiftsposter säkerligen högst betydligt ökats, då statens bidrag till såväl premieringarne som kontrollföreningarne numera utgår med avsevärt högre belopp än under det nämnda året. Under sådana omständigheter bör det kunna betraktas såsom en synnerligen viktig uppgift för staten att, så långt möjligt är, undanröja de hinder, som under arbetets fortgång visat sig i någon större utsträckning motverka det med de nämnda stora anslagen avsedda syftmålet vinnande.

Ett sådant hinder för nötkreatursavelns upphjälpande har inom Norrbottens läns hushållningssällskaps område visat sig förefinnas uti den totala bristen på lagbestämmelser beträffande enskilda kreatursägares rätt att på gemensamma betesmarker lössläppa tjurar.

Inom Norrbottens län har nämligen under de två senaste åren bildats ett mycket stort antal tjurföreningar, allesammans organiserade i enlighet med en av hushållningssällskapet uppgjord plan. Deras antal uppgår numera till icke mindre än 50 stycken; och innevarande års nötboskapspremieringar hava på grund härav kunnat helt och hållet förläggas till tjurföreningarna — en anordning, av vilken sällskapet väntar sig synnerligen stora fördelar för avelsarbetet. Tjurföreningarnas medlemmar hava nämligen bland annat förbundit sig att regelbundet provmjölka sina kor minst 2 gånger i månaden, att endast använda föreningens av premieringsnämnden godkända tjur till betäckning av sina kor, att för aveln tillvarata avkomman efter de bästa korna och att icke släppa någon tjur på bete tillsammans med föreningsmedlemmarnes kor.

Det är utan vidare klart, av vilken stor betydelse dessa bestämmelser kunna bli för länets kreatursavel, sedan på detta sätt organiserade tjurföreningar numera blivit bildade till så stort antal, som här ovan nämnts. Men inträdet i en tjurförening är naturligtvis en helt och hållet frivillig sak; och även om de flesta kreatursägarne i en by ingått uti den i byn bildade tjurföreningen, så står det givetvis vilken enskild kreatursägare som helst inom samma by fritt att ställa sig utom föreningen. Och därom är ju ingenting att säga, men betänkligare är, att en sådan utom föreningen stående kreatursägare med nuvarande lagbestämmelser på ifrågasvarande område skall kunna i högst avsevärd mån omintetgöra hela tjur-

föreningens arbete genom att på byns gemensamma betesmark släppa ut huru unga och huru underhaltiga tjurar som helst. Tjurföreningens medlemmar hava genom antagande av de utav hushållningssällskapet fastställda stadgarne förbundit sig att icke utsläppa någon tjur på bete tillsammans med föreningsmedlemmarnes kor, men för att kunna vinna det med denna bestämmelse avsedda, för en sund avelsriktning så betydelsefulla syftemålet, skulle de i många fall bliva tvungna att avstå ifrån att begagna sig av byns gemensamma betesmark, endast därför att en enskild utom föreningen stående person icke kan förmås att för ett eller annat enstaka handjur avstå ifrån sin »lagliga» rätt till bete på byns gemensamma mark.

Detta, att en enskild kreatursägare av oförstånd eller illvilja skall kunna omintetgöra resultatet av ett helt byalags målmedvetna, med statsmedel understödda arbete för sin kreatursavels höjande, kan ej betraktas såsom annat än ett mycket stort missförhållande. Om detta missförhållande icke snart kan avhjälpas, hotar hela avelsarbetet inom detta län att bliva förfelat och de stora kostnader, som numera nedläggas på detta arbete, att bliva bortkastade. Då samma missförhållande sannolikt gör sig gällande även inom andra delar av vårt land, där man har kreaturen ute på gemensamma beten, vågar Norrbottens läns hushållningssällskap härmed underdånigst hemställa . . . »

Denna hushållningssällskapets framställning remitterades av Eders Kungl. Maj:t till lantbruksstyrelsen med befallning att anmoda Eders Kungl. Maj:ts samtliga befallningshavande att efter vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskotts hörande avgiva yttrande över framställningen samt med de sålunda avgivna yttrandena ävensom eget underdånigt utlåtande till Eders Kungl. Maj:t inkomma. Med anledning härav överlämnade lantbruksstyrelsen med skrivelse den 15 juni 1907 till Eders Kungl. Maj:t yttranden från samtliga Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande och hushållningssällskapens förvaltningsutskott samt gjorde för egen del följande uttalande:

»Det kraftiga arbete, som med understöd av staten och hushållningssällskapen för närvarande pågår inom landet till höjande av nötkreatursaveln, torde vara av den vikt, att staten bör tillse, att sådana omständigheter, som ställa sig hindrande i vägen för sagda arbetes framgång, varda, i den mån förhållandena medgiva, undanröjda. Såsom ett dylikt hinder kan anses den obegränsade rätt, delägare uti gemensam betesmark äger att å sådan mark utsläppa sina tjurar. En dylik ägare, som ej har annan betesmark för sina kor och kvigor att disponera än den gemensamma,

bliver härigenom ej sällan utsatt för den olägenheten, att hans kor varda betäckta av olämpliga tjurar eller att de yngre hondjuren bliva alltför tidigt betäckta, varigenom hans bemödanden att förbättra sin avel kunna motverkas eller tillintetgöras.

Ett oeftergivligt villkor för ett framgångsrikt arbete till nötkreaturs- avelns höjande i de delar av landet, varest gemensamma betesmarker i större utsträckning förekomma, torde därför vara, att åtgärder vidtagas till förekommande av ovan sagda olägenhet. De allra flesta hushållningssällskap hava också uttalat sig för åvägabringandet av en lagstiftning i sagda riktning och denna deras åsikt har vunnit Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes tillslutning. Meningarna hava dock varit delade därutinnan, huruvida ifrågasatt förbud att utsläppa tjur på gemensam betesmark bör gälla alla slag av tjurar eller inskränkas till sådana, som ej blivit av statens premieringsnämnder godkända eller som icke uppnått sådan ålder, att de lämpligen böra användas för avelsändamål.

Om det också måste erkännas, att ett dylikt på ena eller andra sättet begränsat förbud skulle kunna bidra till förekommande av att underhaltiga eller outvecklade tjurar i så stor utsträckning, som för närvarande sker, komma att å dylika betesmarker varda till avel använda, och även till väckande av delägarnas i de gemensamma betesmarkerna intresse för anskaffande av premierade tjurar, så är det dock givet, att genom ett sådant förbud ej kan förekommas den skadliga förtidiga betäckningen av kvigor, som i det föregående blivit omförmäld. Lantbruksstyrelsen anser också öfvervägande skäl tala för att, om en lagstiftning i ämnet kommer till stånd, förbud däri bör intagas för delägare att å gemensam betesmark utsläppa tjur av vad slag som helst, såvida ej samtliga delägare i den gemensamma betesmarken förenat sig om att sådant i allmänhet eller för särskilt fall eller under vissa villkor må äga rum.

Då det icke lär förefinnas annan utväg till förekommande av ifrågasatt olägenhet för kreatursaveln, än att lagstiftningsåtgärder för sådant ändamål vidtagas, anser lantbruksstyrelsen anlita det av denna utväg vara av omständigheterna påkallat. Det skulle visserligen kunna härvid anmärkas, att på detta sätt en inskränkning göres i enskild delägares i betesmarken rätt att fritt förfoga över sin andel i samma mark, men för sin del finner lantbruksstyrelsen att, då ett allmänt intresse bjuder vidtagandet av en dylik inskränkning, någon betänklighet därutinnan från lagstiftningssynpunkt icke förefinnes.

Som emellertid behov av en dylik lagstiftning icke gör sig gällande

inom alla delar av landet, synes tillämpandet av förbudet i lagstiftningen böra för särskilda orter göras beroende på Eders Kungl. Maj:ts, efter framställning av Eders Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande, i varje särskilt fall fattade beslut, varvid torde böra iakttagas, att det område, för vilket bestämmelserna skulle komma att gälla, kommer att omfatta helt län eller hushållningssällskaps område, men icke mindre delar därav, då oreda synes lätt kunna uppkomma, om inom samma län eller hushållningssällskaps område olika bestämmelser i detta hänseende skulle vara gällande.

På grund av vad sålunda blivit anført, får lantbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för åstadkommande av en lagstiftning i ovan angivna syfte.»

Uti de yttranden, som avgåvos över det framlagda förslaget, hade 14 Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande och 14 förvaltningsutskott tillstyrkt detsamma oförändrat, 5 befallningshavande och 5 förvaltningsutskott tillstyrkt detsamma med vissa ändringar eller modifikationer samt 5 befallningshavande och 4 förvaltningsutskott avstyrkt detsamma. Ett förvaltningsutskott hade förklarat sig, i saknad av erfarenhet rörande antydda missförhållanden, icke kunna yttra sig i frågan. Vid föredragning inför Eders Kungl. Maj:t den 13 juni 1913 fann Eders Kungl. Maj:t ansökningen icke föranleda till vidare åtgärd.

En senare framställning i ämnet har jämväl skett, i det att Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott med skrivelse den 14 juni 1912 hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte till prövning upptaga frågan om åtgärders vidtagande för bekämpande av de svårigheter, med vilka ett rationellt avelsarbete på Öland hade att räkna, särskilt därutinnan att undermåliga till avel absolut olämpliga hingstar och tjurar i stor utsträckning under betestiden fritt kunde ströva omkring. Över denna framställning hördes stuteriöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen, vilka styrelser var för sig i avgivna utlåtanden i stort sett ställde sig välvilliga mot en utredning av frågan. Det av sistnämnda förvaltningsutskott framlagda spörsmålet har sedermera, i vad det avser hingstar, i viss mån nått sin lösning genom den av Eders Kungl. Maj:t den 23 december 1914 utfärdade lagen om hingstbesiktningstväng, under det att frågan beträffande tjurar alltjämt är beroende på Eders Kungl. Maj:ts prövning.

Liksom motionären finner riksdagen, att starka skäl tala för införande av ett förbud av antytt slag, skäl, som ävenledes legat till grund för de framställningar, för vilka här ovan redogjorts. Det kraftiga arbete på

höjandet av kreatursaveln i riket, som redan år 1906 och 1907 påpekades av Norrbottens läns hushållningssällskap och lantbruksstyrelsen, har sedan dess fortgått och alltjämt ökats. Även av nämnda hushållningssällskap och styrelse i övrigt anförda synpunkter synas riksdagen allt fortfarande i huvudsak äga giltighet och vara förtjänta av statsmakternas beaktande, om det bästa möjliga resultat skall vinnas av de strävanden, som göras för att höja kreatursstammen i riket.

Då riksdagen sålunda delar motionärens tanke om det berättigade i det ifrågasatta förbudet, har riksdagen likväl icke velat underlåta att framhålla, hurusom, naturligt nog, förhållandena i vårt vidsträckta land äro så olika å skilda orter, att det, som har den största betydelse för en landsända, saknar varje inflytande i en annan. Detta har, enligt riksdagens åsikt, varit den huvudsakliga grunden till, att en del hushållningssällskaps förvaltningsutskott och några Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande avstyrkt Norrbottens läns hushållningssällskaps ovanberörda framställning. Det torde därför vid en eventuell lagstiftning i ämnet lämnas vederbörande rättsägare öppet att själva avgöra, huruvida ett förbud av ifrågavarande slag skall träda i kraft eller icke. Närmast till hands ligger därvid, enligt riksdagens mening, att taga under överbäggande lämpligheten av att införa det fortfarande, som kommit till uttryck i den nämnda lagen om hingstbesiktnings tvång, vari stadgas, att Konungen äger förordna, att dylikt tvång skall införas inom hushållningssällskaps område eller del därav på framställning av hushållningssällskapet och vederbörande landsting.

Likaledes synes det riksdagen böra överlämnas till en blivande utredning att fatta ställning till de olika åsikter, som kunna göra sig gällande beträffande förbudets tillämplighet allenast å tjurar under viss ålder eller av viss kvalitet, då enligt riksdagens förmenande vid en dylik utredning större möjligheter förefinnas att överblicka dessa och hithörande spörsmål.

På grund av vad sålunda anförts, får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t behagade låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning mot tjurars utsläppande å samfällda beten.

Stockholm den 13 maj 1916.

Med undersätlig vörndnad.